

PŘEDMLUVA

Před několika lety jsme tátů se sourozenci přemlouvali, zda bychom s ním mohli udělat knihu. Každý z nás by ho vyzpovídal z témat, která nás zajímají, a protože David, Filip, já i Bětka jsme dost odlišní, přišlo nám to jako skvělý nápad. Konečně bychom ho víc poznali. Táta byl skeptický: „A na co byste se mě prosím vás ptali?“ „Třeba na to, kolik jsi měl milenek,“ odpověděla tehdy z legrace Bětuška a osud rodinných rozhovorů byl zpečetěn.

Táta nedával rozhovory rád – otázky mu často připadaly hloupé, stále se opakující, neinspirativní. Navíc si stěžoval, že při autorizaci musí celý text přepsat znovu, protože redaktoři svou práci neumějí. Přitom rád sděloval své názory a rodinné sešlosti se měnily v jeho přednášky o politice, vesmíru nebo matematice. Myslím, že spíš než po rozhovoru toužil po debatě, která by ho obohatila a myšlenkově posunula dál. Proto miloval setkání s panem profesorem Ceplem a ze stejného důvodu souhlasil, když mu Blanka navrhla, že ho vyzpovídá. Jejich přátelství nazýval literárním manželstvím, v němž si vzájemně posílali a hodnotili své spisovatelské kousky. Táta se na Blančiny komentáře těšil a zvláště během posledních měsíců života mu jejich schůzky nad rozhovory přinášely oddych od bolestivé reality. Jsem za to Blance vděčná – stejně jako za energii, kterou věnovala této

knize. Když vám totiž odejde někdo blízký, začnou se vynořovat otázky, o nichž víte, že zůstanou nezodpovězeny. Díky tomuto poslednímu rozhovoru mohu dostat alespoň na některé z nich odpověď.

KATEŘINA SMOLJAKOVÁ

V některá setkání člověk tajně doufá, o jiných může jen snít, a pak jsou taková, která mu nikdy nepřijdou na mysl, protože se zkrátka nestávají. Kdyby mi začátkem podzimu 2005 někdo tvrdil, že mě čeká bezmála pět let vzácného přátelství a spolupráce s Ladislavem Smoljakem, nepovažovala bych to ani za žert. Byla jsem dlouholetou obdivovatelkou Divadla Jára Cimrmana, občasnou účastnicí boje o lístky v první den předprodeje a vděčnou posluchačkou disků se hrami Švestka, Záskok a Dobyť severního pólu, které zněly z mého autorádia při pravidelných cestách po nekonečné německé dálnici A6. Pracovala jsem tehdy v zahraničí a zhruba jednou za dva měsíce jsem zavítala na pražskou Právnickou fakultu, abych s diktafonem v ruce pronásledovala profesora Vojtěcha Cepla, který projevil nečekanou odolnost a invenci co do způsobů, jimiž pokaždé znovu vymanévroval z domluveného rozhovoru. Jednoho dne se vzdal a prohlásil: „Já vám, Jasnosti, rozhovor nedám.“ Aby umlčel moje námitky, dodal: „Ale představím vám někoho, s kým byste rozhovor udělat měla. Jako právník sice teprve začíná, ale má talent.“

Nazítří mě v restauraci Kolowrat seznámil s Lád'ou.

K mému překvapení jsme se nedali do řeči o divadle a filmu, ale o Evropské unii, o nešvarech v naší Poslanecké sněmovně, o tom, proč měli po roce 1989 zakázat komunisty – a najed-

nou bylo odpoledne, Láďa musel do divadla a plachým, skoro omluvným tónem se zeptal: „Kdyby vám nevadil přístavek, mohla byste se mnou na představení – o přestávce můžeme dopovídat to právo na spravedlivý proces.“

Komu by vadil přístavek v Divadle Jára Cimrmana!

Na programu byl tehdy Dlouhý, Široký a Krátkozraký alias Pohádka a já dodnes vzpomínám na Láďu, jak zpoza velkých kulatých brýlí volá: „Koho to vidí mé bystré oči?“

Rozhovor o právu na spravedlivý proces pokračoval znovu za měsíc. V mezidobí jsme si začali posílat odkazy na články a knižní tipy; mě zajímalo divadlo, Láďu právo a politika. Dostalo se mi výsady a cti být s Láďou v pravidelném kontaktu, vyměňovat si s ním názory na politické zprávy, nové filmy a divadelní představení, číst jeho texty a smět se k nim vyjádřit, sdílet s ním své nápady a literární pokusy, k nimž byl nekompromisní. Udělil mi několik neocenitelných rad ke psaní, kritických hodnocení, které každý rok 19. července korunoval poznámkou: „Doufám, že neslavíš dnešní svátek!“ (V kalendáři má ten den svátek Čeněk, člen Cimrmanovy herecké společnosti Lipany, o němž je známo, že nemá talent.)

Zpočátku jsme se vídali zřídka, jen když jsem přijela do Čech. Dlouho trvalo, než jsem ztratila ostych a odvážila se poprvé zapnout diktafon. První pokusy o rozhovor byly žalostné – Láďa mě nachytil na nějaké neznalosti nebo jsem neuměla s dostatečnou razancí čelit jeho názorům, klást otázky, které by provokovaly další diskusi. Poklidný rozhovor u sálajících kamen byl sice možný, ale oba nás nudil. Láďa miloval živé debaty, přestřelky opačných názorů, napínavé dobývání pravdy. Svě nejzajímavější odpovědi mi neřekl u kávy, ale 1) na plachetnici, která se kymácela Slapskou přehradou během průtrže mračen, 2) v džípu, mezi rigoly na rozbité silnici mezi Prištinou a Kosovskou Mitrovicí, 3) ve vánici, uprostřed strmé sjezdovky v Jánských Lázních.

Mé několikaleté působení v oblasti práva ukončila stručná textovka: „Potřeboval bych na České nebe asistenta režie. Byl bych rád, kdyby ses toho ujala.“

Výpověď z tehdejšího zaměstnání jsem dala během dvaceti minut, abych nedlouho poté usedla vedle Ládi do třetí řady uprostřed, s textem na rozklepaných kolenou. Pozorovala jsem rodící se chemii mezi Havlíčkem, Husem a Komenským, a občas pípla iniciativní poznámku, kterou Láďa zpravidla odmítl pouhým okem, tedy přísným pohledem.

Pak byla premiéra a šňůry po republice, následovala práce na Láďově samostatné hře o Husovi v Divadle Na zábradlí, prázdninové cesty, při kterých jsme se několik měsíců míjeli, další premiéra a brzy nato série vyčerpávající léčby. Na rozhovor zbyl čas málokdy. Začali jsme s ním naplno vlastně až v zimě 2009, s plánem pokračovat, dokud budeme mít o čem mluvit, a vydat jej knižně k Láďovým osmdesátinám.

Řadu témat jsme nestihli. Ke spoustě poznámek a vykřičníků, které jsem si během rozhovoru udělala, jsme se už nikdy nevrátili. Jako by někdo rázem vytrhl zbývající stránky rozečtené knihy a nechal na čtenáři, ať sám dotvoří celek pouze z těch, které stačil přečíst. Každá vteřina rozhovoru, který jsme vedli, byla nabitá Láďovou horlivostí, náruživostí k debatě, zálibou v logických argumentech, zajímavých myšlenkách a otázkách, na které neexistují jednoznačné odpovědi, ale je radost je hledat. Zejména tuto radost jsem se snažila vložit do textu.

Za cenné poznámky k textu děkuji především mému bratrovci Jaroslavu Čechovi, dále Zdeňkovi Svěrákovi, Aleně Doležalové, Kristýně Dvořákové a Kateřině Smoljakové. Za podporu během práce na knize děkuji Tončímu, dále rodinám Iva Farcíče a Nika Pavloviče. Největší poděkování patří JUDr. Blance Čechové, mojí mámě.

BLANKA ČECHOVÁ, ZÁŘÍ 2010

7. 6. 2010

Drahý Láďo,

vidím Tě před očima při Tvém posledním představení a v duchu tleskám, křičím, stoupám si v hledišti a volám bravo! Bravo! Nestačí to. Ani burácení celého Tvého posledního publika by nebylo dostatečným oceněním Tvojí statečnosti, odhodlání překonávat sám sebe, nevzdávat se a pokračovat, protože – jak jsi říkával – sama cesta je cílem.

Zdeněk Svěrák Ti prostřednictvím dnešních Lidovek poslal krásný dopis na rozloučenou a mimo jiné napsal: „My jsme pozůstali, tak nás nechte truchlit.“ Divil by ses, kolik těch pozůstalých máš. Kromě rodiny a divadla za tebou pláčí desetitisíce lidí, kterým budeš chybět.

Jsou Tě dneska plné noviny, vzpomíná se na Tebe, zveřejňují se seznamy Tvých tvůrčích počinů, spekuluje se o Tvojí diagnóze a o tom, co teď bude s divadlem. Nevím, jestli by se Ti to líbilo. Je to oslnivé, ale přesto ukrutně zúžené; málokdo věděl o skutečné šíři Tvých zájmů, o vitalitě, zvědavosti a pracovitosti, která sahala daleko za hranice Tvého působení v divadle. Napsala jsem o Tobě na Jiné právo, aby se připomnělo, žes byl jedním z mnoha zákoutí svojí rozmanité a talentované duše taky právník. Kdyby žil Cepl, myslím, že by se přiměl ke psaní, které neměl rád, a napsal by Ti krásný, úsporný a pravdivý nekrolog s titulem Ladislav Smoljak – myslitel.

Včera v divadle jsme se na Tvoji počest všichni smutně opili. To by se Ti líbilo víc než dnešní tisk. Ostatně – vždyť jsi tam s námi seděl u stolu: na židli v čele trůnila Tvoje velká fotka a před Tebou stálo pivo, které jsi rád pil, a postupně několik panáků, které jsi tak rád nepil, ale s námi by sis určitě alespoň jednu rundu dal. Nebylo nám za Tebou teskno, protože to pravé tesknění

a procitnutí do ztráty, díry v každodenním bytí, kterou jsi svým odchodem zanechal, to bude přicházet postupně a dlouho. Včera jsme se snažili sdílet a utopit okamžitý žal, paniku a strach z toho, co bude, když tady Láďa nebude. Říkali jsme si vtipy, které bolely, a brečeli jsme tak, až jsme se smáli, a naopak. Byl to smutný mejdan, který bys zcela určitě schválil a na rozdíl od nás možná rozpustil o něco dřív – když my byli, rejžo, bez Tebe bezradní, neschopní a nešťastní.

Pamatuješ, jak jsme se během našeho rozhovoru kolikrát dostali do slepé uličky, jak se nám často nechtělo a šli jsme radši na kafe nebo na procházku s Lojzou? Ve chvíli, kdy jsem se dověděla, žeš nás opustil, mi v hlavě jako poslušný šik pořouchle zasalutovaly všechny otázky, které jsem Ti nikdy nepoložila pro nedostatek času nebo odvahy, nebo jednoduše proto, že mě vůbec nenapadly. Nevím, co s tím teď udělám; Tys o rozhovor stál, záleželo Ti na tom, aby byl dobrý, zajímavý a úplný – a vidíš. Veď mi, prosím, na dálku ruku a myšlenky, abych se textem alespoň přiblížila tomu, co sis představoval. Srdce mi bije vzpomínkami na Tebe. Snad to bude dostatečný motor. Pouštím se do toho, bez Tebe. Pro Tebe.

Na Tebe!

T. S. L.

PROLOG

Tak se do toho dáme. Jak vzpomínáš na svoje dětství?

Tak se do toho nedáme. Takhle rozhodně ne.

A jak?

Koho zajímá, jaké jsem měl dětství, prosímtě? Lidi zajímají moje názory, myšlenky, informace, které mají nějaký smysl, a ne to, že jsem si jako dítě asi hrál v parku, že jsem měl kamarády, a že jsem taky chodil do školy. To si každý domyslí.

Jak myslíš. Bůhví, s čím sis hrál. Lidi by určitě zajímalo, jestli se u tebe už v raném věku projevovaly sklony ke psaní a k divadlu. Co?

Ne.

Neprojevovaly?

Byl jsem zpožděný. Ve všem.

Nepsal jsi třeba jako student básně?

Do školního časopisu jsem jednou napsal tři básně a hned jsem je označil jako sbírku – Vandrácké zpěvy. Ta nejlepší:

VYHRNUTÝ LÍMEČEK

Vyhrnutý límeček,
to je můj kvartýřeček.
Je mi v něm vždycky dobře,
ať se vítr do mě opře.
A ještě jedno dobré dává,
že mě strážník nepoznává,
když jsem šel tuhle ulicí
s pod kabátem slepicí.

Ještě se chceš bavit o tom, co jsem zamlada psal?

Tak to dětství skočíme a vrhneme se rovnou na začátky divadla.

K tomu jsem naopak řekl už úplně všechno. Najdeš si to a doplníš do textu. Nebudeme tím ztrácet čas.

S tebou je těžká práce, člověče. Co se tě smím vůbec ptát?

To, co se mě ještě nezeptali, abych mohl říct něco, co jsem ještě neřek. Anebo se pojď bavit třeba o Lojzičce, to je, jak víš, moje láska.

(Lád'ova jezevčice Lojzička zbystří, načež se zmocní bačkory a upaluje pryč, pod křeslo, kde se zakope a jme se bačkoru cucovat na malinkaté kousky plyše.)

Lojza mi sebrala bačkoru! Mrcha!

(Vymrštím se a stíhám Lojzu za gaučem.)

Opovaž se! Nech ji! Chudinka...

Podívej se, jak se chechtá!

Ty ji nemáš ráda. *(Pohled na hodiny.)* Je šest pryč. Musím do divadla. Lojzičko, vylez!

Výborný začátek našeho rozhovoru.

Několikrát jsem měla to štěstí usednout v sále Divadla Járy Cimrmana úplně sama. Pohled na prázdné a zšeřelé jeviště mě naplňoval až sakrálním úžasem. Obzvláště, pokud na scéně tiše stály kulisy Českého nebe, s hvězdami na tmavém horizontu. Dívala jsem se na ně a napadalo mě, že pátrat po příčinách triumfu tohoto divadla je stejně zbytečné jako snažit se objasnit původ vesmíru. Protože v případě hvězdného nebe a vůbec čehokoli, co naše srdce naplňuje radostí a krásou, je možná důležitější vnímat jeho přítomnost, tady a teď, nepátrat po příčinách a nemeditovat nad budoucností. Vychutnat si neopakovatelnost každého večera.

Dodnes mi zní v uších Láďova charakteristická intonace badatele-ochotníka, který se stěží skrývanou dychtivostí zahajuje představení: „Vážení přátelé, scházíme se opět v Divadle Járy Cimrmana nad dílem zapomenutého českého velikána...“

O svém pocitu na jevišti Láďa říkal: „Mám štěstí, které nevím, jestli jsem si zasloužil: stojím skoro každý večer na prknech divadla, přede mnou je vyprodané hlediště a zářící oči a úsměvy lidí mi hledí vstříc.“